

Lancering van het project ongehoord,
Rotterdam, 18 oktober 2018

Geachte mevrouw de wethouder, beste aanwezigen,

Beste Julia, hartelijk dank voor de introductie. Ik ben inderdaad in de voetsporen van mijn ouders mijn loopbaan begonnen in het onderwijs en het voorzitterschap van het NC 4en5 mei geeft mij nu aan het eind van mijn loopbaan weer de kans me in te zetten voor educatie.

Deze zomer las ik het boek fascisme, een waarschuwing van Madeleine Albright: – en ik kan het iedereen aanbevelen dat boek ook te lezen.

Aan de hand van voorbeelden uit het verleden en het nu, laat ze zien hoe de meeste dictaturen tot stand gekomen zijn. Ze laat zien dat dit vaak niet met een staatsgreep gebeurt, maar sluipend.

Een politicus met demagogische talenten wint de verkiezingen. Dan begint hij een campagne tegen zijn tegenstanders, die stap voor stap monddood worden gemaakt. Hij ondergraaft de onaantastbare positie van de rechterlijke macht, de onafhankelijke staatsadviseurs, de wetenschap.

Hij noemt de vrije pers ‘vijanden van het volk’ en rekt de grenzen van zijn bevoegdheden op. Hij rekt de grenzen van zijn zittingstermijn op.

Mussolini, zo beschrijft Albright, had daar een mooie vergelijking voor. Je moet de kip veer voor veer plukken, dan hoort niemand het gepiep. Bijna onmerkbaar. Veer voor veer.

En dus is onze opdracht om heel goed te luisteren naar ieder zacht gepiep. En ook al staat Nederland in de hoogste regionen van de Democratie-index: die opdracht geldt ook voor ons.

Als voorzitter van het Nationaal Comité 4&5 mei houd ik vaak spreekbeurten over vrijheid, rechtstaat en democratie - in relatie tot de onvrijheid, willekeur en de dictatuur tijdens de bezetting. En mijn boodschap is steeds: onze democratische rechtstaat spreekt niet vanzelf. We moeten haar instituties onderhouden, nieuwe inhoud geven en koesteren. We moeten laten zien dat we er trots op zijn.

Met dat onderhoud kun je niet vroeg genoeg beginnen. Daarom heb ik mij in mijn tijd als Tweede Kamervoorzitter altijd hard gemaakt voor Pro Demos, het huis voor democratie en rechtsstaat, dat ervoor zorgt dat scholieren een bezoek brengen aan onze democratische instellingen. Zo ervaren ze zelf dat de Tweede Kamer en al die andere instellingen in Den Haag, van ons allemaal zijn. Ze ervaren daar dat je je daar als volwaardig Nederlands staatsburger ook zelf voor kunt inzetten. Dat het iets is dat we moeten koesteren. En ik hoop dan altijd dat die kennis ook echt beklijft, dat er iets blijft hangen, juist ook bij diegenen die zo snel mogelijk het Tweede Kamergebouw uitrennen om onder schooltijd te kunnen gaan shoppen in de Haagse binnenstad. Daarom is het zo fantastisch dat minister Van Engelshoven extra geld ter beschikking heeft gesteld om mogelijk te maken dat alle jongeren voordat ze 18 zijn een keer de Tweede Kamer hebben bezocht. Maar eigenlijk zouden

jongeren ook moeten weten hoe je je stem kunt laten horen in je buurt of dorp of stad. En dat je zo zelf kunt bijdragen aan de ontwikkeling daarvan.

Want iedereen moet weten dat het een voorrecht is om in een vrije, open democratische samenleving te leven. Iedereen moet weten wat er kan gebeuren als de vrijheid, de democratie en de rechtsstaat worden aangetast. Kennis over wat er in Nederland - en daarbuiten - is gebeurd tijdens de Tweede Wereldoorlog is daarbij essentieel.

Iedere Nederlander moet kennis hebben van de verschrikkingen van toen, de uitsluiting, de vervolging, de recht- en wetteloosheid, de vernietiging op grote schaal, de Holocaust - de systematische moord op meer dan 6 miljoen Joden en op de Roma en Sinti om wie zij waren.

Daarom zet het Nationaal Comité 4 en 5 mei zich in - samen met andere organisaties als de Anne Frankstichting, het NIOD de oorlogsmusea en de oorlogsgravenstichting- om het verhaal van de Tweede Wereldoorlog levend én actueel houden. Wij willen er samen voor zorgen dat we de verhalen uit of over de oorlog blijven vertellen, en dat ook jonge mensen die verhalen kunnen blijven verbinden met de actualiteit waarin zij opgroeien.

Voor het primair onderwijs doen we dat via het Denkboek. Een lesmethode die op 75% van de scholen wordt gebruikt. Voor het voortgezet onderwijs zijn we op dit moment nieuwe methoden aan het ontwikkelen en voor het MBO zijn we vorig jaar gestart met 4Free.

Binnen het 4Free programma verbinden we feiten en verhalen uit de Tweede Wereldoorlog met waarden als rechtvaardigheid, vrijheid en solidariteit. En met deugden als moed en opofferingsgezindheid. En met het tegenovergestelde daarvan: lafheid, onverschilligheid, kortzichtigheid en haat.

Maar kennis alleen is niet genoeg. Ook na een bezoek aan Westerbork of het Verzetsmuseum zijn jongeren niet meteen immuun voor fascistische of racistische ideeën. Het gaat pas werken als er vervolgens ook een dialoog op gang komt. Gesprek en discussie zijn nodig om weg te blijven van het kwaad.

Juist daarin zit ook de kracht van het project Ongehoord waarvoor we vandaag hier bijeen zijn. Via dit project maken jongeren niet alleen kennis met verhalen uit de Tweede Wereldoorlog, maar gaan ze er ook over in gesprek met elkaar, met als doel zelf te leren nadenken over hoe ze onze huidige en toekomstige samenleving willen vormgeven.

Zo maken de studenten dus niet alleen kennis met de geschiedenis van de onderdrukking en vervolging van groepen medeburgers tijdens de Tweede Wereldoorlog maar worden ook de onderliggende mechanismes inzichtelijk en invoelbaar gemaakt, waardoor de kennis ook toepasbaar wordt gemaakt voor het nu.

En daarmee komt het doel dichterbij dat iedereen kan leren dat oorlog mensenwerk is, maar vrijheid en vrede ook. Het doel dat iedereen beseft dat wij allen daarin een rol te vervullen hebben, allemaal, op een manier die bij ons past.